

Fixem-nos en el límit que esmenta aquest document de la muntanya dita de "Sta. Maria Despalau". Si tornem al treball ja citat de Soldevila i Temporal sobre el Montgrí i les seves ermites a època medieval, quan parla de l'ermita del Palau ens diu que aquesta ermita tenia "una confraria ben organitzada (...) i activa, que rebia almoines i delmes : el 1321 el prior i dos prepòsits cobraven les 8 lliures degudes per un clergue d'Empúries, tant per l'arrendament que havia fet dels ingressos de l'església com per una truja que havia deixat perdre (...)". Més endavant afegeix el mateix autor: " Encara que no n'hi hagi massa exemples, és molt possible que la puixança de l'església de Palau fos deguda a la protecció de què gaudia per part dels comtes d'Empúries. Així, el 1322 Miquel Regina , el diverses vegades citat clergue i rector, cedia al prior i a dos prepòsits de la companyia, ambdós d'Empúries, el dret a percebre les setanta-tres mitgeres de forment que el comte Malgaulí d'Empúries, la comtessa, el veguer comtal i la seva esposa havien donat a l'església de Palau". En el procés judicial que es dilucida a la Reial Audiència sobre la pertinença o no del port de Montgó al terme del Castell d'Empúries, els síndics d'aquesta universitat esmenten un argument molt suggeridor: "A effecte de justificar sa intentio y provar com la pretentio dela part altra del sindich de la vila de Torroella no es fundada ab justitia, exhibeix aquesta part los actes següents. Primer un acte de compra feta per Joan Regi pages de sobrastany de una botiga en lo terme de empuries als vint y tres de maig mil cinc cents setanta tres, *item* un acte de visura de un cos mort feta per lo jutge del comptat d'empuries en un puig prop de la Capella del palau als 29 setembre 1580, *item* un proces de naufragi y aprehensio de las robas de una nau ques perde en lo port de mongo fet per lo lloch tinent del procurador del comptat de Empuries als 13 de octubre de mil cinch cents setanta hu(...)". Fins ara, el que sembla clar, és que el port de Montgó marca clarament el límit dels dos termes. Resta la controvèrsia de si pertany a una o altra universitat, però els límits pel que fa a aquesta part, es situen a Montgó.

Què en sabem de la resta de territori?. M'estic referint al que està situat entre Montgó i l'estany de Bellcaire poc més o menys, el que actualment és el terme municipal de Torroella . Doncs fins a finals del segle XVI no en sabem gaire. El Montgrí, com es desprèn del treball de Soldevila, estava ocupat puntualment per cortals i petites explotacions agropecuàries molt disperses i situades,

Dues vistes de la platja i pla de Montgó. Autors: desconegut (3) i Meli (4). Col·lecció Agustí Torné i Judith Carol Reeve

sobretot, no massa lluny dels nuclis de població consolidats (Torroella, Ullà, Bellcaire, Sobrestany i s' Aragall o, més tard, la Torre Ferrana). Destaquem la presència de les ermites de Sta. Caterina i la de Sta. Maria del Palau amb conreus tot voltant. Per altra part, a la muntanya hi ha una abundant presència de pastors i bestiar tant gros com menut. Durant tota la baixa Edat Mitjana la muntanya és aprofitada, sobretot, per pastures i per treure'n llenya, amb l'excepció d'algunes poques peces de terra de conreu. No sabem on es dividien els termes d'Empúries i Torroella, ni tant sols sabem si hi havia conflictes territorials entre els habitants de les dues universitats. Per les notícies de Soldevila referents a la capella del Palau i a la protecció que li dispensaven els comtes emporitans i pels límits que senyala l'acta d'establiment de l'estany dels Recs de 1432, sembla que ens permetria afirmar que, de facto, els d'Empúries d'alguna manera, es prenen unes certes atribucions sobre aquest lloc. L'acte de visura d'un cos mort fet per les autoritats emporitanes el 1580 n'és un indicatiu més. Una mica més endavant encara afegiré una notícia trobada en un document notarial que ve a reforçar aquesta hipòtesi. En tot cas, aquestes hipotètiques disputes, cas que haguessin existit, no haurien pas deixat rastres documentals que coneguem. Fins a l'últim terç del segle XVI la muntanya està, aparentment, tranquil·la. Els habitants d'una i altra universitat en treuen profit principalment per pasturar els ramats i per llenyar.

El 1593 les autoritats torroellenques fan un memoràndum al Rei per obtenir l'establiment de la muntanya. Aquest document en conté també una descripció, feta per diverses persones que en són coneixedores. El seu testimoni és ben eloqüent. Miquel Rocar, pagès de Fontclara, Francesch Beulovi, negociant del Castell de Pals i Nicholau Güell donzell de la parròquia de Llabià ens la descriuen així : "(...) la montanya anomenada de Montgrí, que es del Rei nostre senyor y de son real patrimoni, la qual afronta a sol ixent ab la mar; a mig dia part ab la dita mar a la part ahont eix lo riu de Ter y ab los aspras del terme de la vila de Torroella de Montgri y ab la mateixa vila de Torroella, migensant dits aspres y part ab los aspres del lloch